

УДК 378.14. 364

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Пришляк Оксана Юріївна,
м.Тернопіль

У статті висвітлено основні підходи до побудови моделі професійної підготовки майбутніх педагогів у європейських країнах: опора у процесі професійної підготовки на етику, ідеали, цінності педагогічної діяльності; наявність системи вимог до претендентів навчатися на педагогічних спеціальностях; прагнення досягати єдності теоретичного і практичного компонентів освіти; прагнення побудувати процес професійного навчання педагогів у контексті неперервної освіти.

Розкрито основні підходи до модернізації системи вищої педагогічної освіти в Україні: приведення національної системи освіти у відповідність з вимогами Болонської декларації; упровадження інноваційних технологій у систему вищої та післядипломної освіти.

Ключові слова: педагогічна освіта, модернізація педагогічної освіти, європейський освітній простір, євроінтеграція.

Аналіз дослідницьких матеріалів, зарубіжного досвіду педагогічної освіти дає підстави для висновку, що у країнах Європи не існує єдиної моделі освіти у сфері педагогічної діяльності й єдиного освітнього рівня. Система підготовки відповідних фахівців відрізняється варіативністю: існують різні підходи до визначення рівнів освіти, побудови програм професійної підготовки, змісту освіти, тривалості навчання, технологій навчання тощо. Підготовкою кадрів займаються як державні, так і приватні заклади.

У результаті аналізу практики здійснення професійної підготовки педагогів у європейських країнах виявлено такі

загальні підходи до побудови базової освітньої моделі:

- опора у процесі професійної підготовки на етику, ідеали, цінності педагогічної діяльності;
- наявність системи вимог до претендентів навчатися на педагогічних спеціальностях (наявність мотивації, життєвого досвіду, практики соціальної взаємодії, загального рівня розвитку, особистісних нахилів, відповідність психологічним вимогам до претендентів, тощо);
- прагнення досягати єдності теоретичного і практичного компонентів освіти: навчальними планами передбачено від 40 до 50% навчального часу на практику в педагогічних закладах, на розробку і створення студентами спільно зі школярами загальноосвітніх навчальних закладів різноманітних проектів, програм і впровадження їх у практику загальноосвітніх навчальних закладів;
- прагнення побудувати процес професійного навчання педагогів у контексті неперервної освіти;
- підготовка майбутніх фахівців до роботи в особистісно-зорієнтованому контексті.

Встановлено, що педагогічній освіті переважної більшості європейських країн притаманні такі тенденції: академізація, зростання ролі наукових досліджень, диверсифікованість напрямків, рівнів, структури навчання, кооперація, секуляризація та ріст ролі держави в управлінні та фінансуванні навчальних закладів, уніфікація навчальних планів, посилення уваги до проблем професійного зростання педагогів упродовж усього життя.

Переломним моментом у процесі реформування європейських освітніх систем стало прийняття 19 червня 1999 р. міністрами освіти 30 країн Болонської декларації, мета якої полягала у створенні відкритого європейського простору вищої освіти, об'єднанні та трансформації європейських систем вищої освіти у більш прозору систему, яка б замінила розрізнені національні системи освіти [1, с. 8]. Подальший процес реформування освітніх систем різних країн, їх приведення до спільного знаменника відбувається шляхом запровадження системи академічних кредитів – ECTS; взаємознання дипломів і кваліфікацій фахівців; введення двоступеневої системи освіти, де I цикл (бакалаврат) передбачає 3-4 роки навчання, II цикл (магістратура) – вимагає завершення I циклу навчання і триває 1-2 роки; сприяння мобільності студентів, викладачів, науковців; посилення міжнародної співпраці з метою забезпечення належної якості підготовки фахівців; створення єдиного європейського простору вищої освіти [5].

Започатковані напрями реформування системи професійної освіти отримали логічне продовження в концепції створення європейського простору професійної підготовки “упродовж життя”.

Упровадження європейської кредитно-трансферної системи стало причиною реорганізації традиційної системи освіти, в тому числі й у галузі педагогічної освіти. Розвиток інноваційних типів навчально-виховних закладів, зростання вимог до педагогічної діяльності, нові освітні технології у переважній більшості Європейських країн змінили умови професійної діяльності педагогів у кін. XX – на поч. XXI ст., а, значить, і систему педагогічної освіти.

Слід зазначити, що для означення змін, нововведень, перетворень у системі підготовки педагогів у європейських країнах використовуються терміни “модернізація”, “реформування”, “розвиток”, “модифікація”, “трансформація” тощо. Однак, враховуючи той факт, що термін “модернізація” є присутнім у назвах нормативних документів, вважаємо обґрунтованим вживання даного терміну у значенні процесу удосконалення системи підготовки фахівців педагогічної сфери з метою приведення її у відповідність із сучасними суспільними та науковими вимогами на основі врахування передового вітчизняного та закордонного досвіду.

Якщо говорити про модернізацію педагогічної освіти в Європі в цілому, то в першу чергу варто відмітити процес структурної реорганізації сфер педагогічної діяльності та переосмислення професійного статусу педагогів у суспільстві, модернізацію системи професійної підготовки педагогів загальноосвітніх навчальних закладів стосовно її приведення у відповідність із вимогами

європейських і міжнародних угод [7].

Модернізація педагогічної освіти у переважній більшості європейських країн полягає у реформуванні програм професійної підготовки майбутніх педагогів. Програма професійної підготовки, зазвичай, включає три компоненти: професійну, змістову та сертифікаційну. У професійній компоненті вказані ймовірні сфери професійної діяльності майбутнього педагога, його функції та компетенції. Змістова компонента включає перелік навчальних блоків підготовки за конкретною спеціальністю, розкриває їх зміст, форми і методи підготовки. Сертифікаційна компонента містить перелік випускних іспитів, розкриває їх зміст та цілі. Подібне структурування дозволяє виокремити власне ці компетенції майбутнього фахівця, що відповідають новим вимогам до професійної педагогічної діяльності; модернізувати та персоналізувати курс підготовки шляхом посилення індивідуального підходу до кожного студента; підвищити мобільність, конкурентноздатність і покращити можливості працевлаштування педагогів.

Важливим напрямом модернізації системи педагогічної освіти у Європі є розвиток вищої педагогічної професійної освіти, посилення партнерської взаємодії між навчальними закладами. Реалізація даного напрямку відбувається шляхом упровадження партнерської співпраці між закладами освіти у сфері вищої, післядипломної педагогічної освіти та підвищення рівня наукових досліджень у галузі педагогіки.

Україна не залишається осторонь процесів модернізації та реформування світових освітніх систем, хоч система вітчизняної педагогічної освіти усе ще перебуває в процесі становлення. Міжнародна співпраця України у галузі педагогічної освіти визначається державними загальноосвітніми документами серед яких, наприклад, Резолюція Європейської Ради у Лісабоні (23-24 березня 2000 р.), яка проголосила про те, що підвищення прозорості кваліфікацій має бути одним із основних компонентів, необхідних для адаптації систем освіти та підготовки у Європейській Спільноті і вимог суспільства до знань, а також рішення Європейської Ради у Барселоні (15-16 березня 2002 р.), яка закликала держави до більш тісної співпраці в галузі університетської освіти і до вдосконалення прозорості та визнання у сфері професійної освіти та підготовки. Для розвитку єдиного освітнього простору педагогічної освіти у Європі особливо важливе значення має рішення Європарламенту і Ради Європи (15 грудня 2004 р. № 2241/2004/ЕС) про єдиний стандарт Європейського Союзу щодо прозорості кваліфікацій і компетенцій (Europass). Вишальну роль у створенні європейського освітнього простору відіграють Копенгагенський процес, Рішення конференції міністрів, відповідальних за вищу освіту (м. Берген, 2005 р.).

Результатом посилення міжнародної співпраці є проникнення процесів євроінтеграції в усі сфери життя, поглиблення політичних, економічних, культурних зв'язків України з іншими європейськими державами. У сфері освіти ці тенденції втілюються в ідеї приєднання нашої країни до загальноєвропейського освітнього простору, що ґрунтується на європейських традиціях відповідальності освіти перед суспільством, на широкому й відкритому доступі як до доступного, так і післяступеневого навчання, на освіті й розвитку особистості упродовж усього життя [4].

На сучасному етапі розвитку системи педагогічної освіти в Україні супроводжується низкою проблем, зумовлених як загальним станом освіти, так і особливостями педагогічної діяльності в Україні, зокрема, мають місце:

- загальна девальвація якості вищої освіти, захоплення значимими і дистанційними формами навчання, тоді як опанування педагогічною професією передбачає набуття вмінь і навичок роботи зі школярами;
- низька питома частка практики в структурі освітньо-професійної програми підготовки майбутніх педагогів у ВНЗ;
- обмежені можливості для відпрацювання студентами навичок в аудиторний час (причиною цього є вимоги Міністерства освіти і науки України щодо кількості студентів у групах (близько 20), у той час як на Заході більшість практичних курсів оволодівають студенти в групах з 5–6 осіб;
- різні підходи навчальних закладів до формування змісту підготовки, який суттєво варіюється через неузгодженість концепцій,

на яких ґрунтується викладання загальноосвітніх і професійно спрямованих курсів [3].

У такому контексті очевидною стає необхідність удосконалення вітчизняної системи педагогічної освіти, одним із шляхів якого є реорганізація системи підготовки майбутніх педагогів відповідно до європейських стандартів, що сприятиме підняттю престижу освіти, полегшенню мобільності студентів та розширенню можливостей їх працевлаштування. З цією метою 19 травня 2005 р. була підписана декларація про участь вітчизняних вищих навчальних закладів у Болонському процесі, що наголошує на необхідності європейської співпраці у забезпеченні якості вищої освіти, підвищенні якості підготовки фахівців, зміцненні довіри між суб'єктами освіти, мобільності, сумісності систем кваліфікацій, посиленні конкурентоспроможності Європейської системи освіти.

Аналіз упровадження кредитно-модульної системи організації навчання дозволяє говорити про її безумовно позитивні сторони. Завдяки стандартизації оцінювання рівня знань студентів відкриваються можливості для вільного переходу з одного навчального закладу в інший і, таким чином, отримання бажаної освіти. Кредитно-модульна організація навчального процесу дає змогу кожному студенту максимально розкрити свої індивідуальні здібності, активно працюючи упродовж навчального року. Педагогічна взаємодія в умовах кредитно-модульної системи є цікавою і корисною як для викладачів, так і для студентів, адже викладачі

мають більше часу для підвищення свого наукового рівня, студенти – для самостійної роботи.

Разом із тим упровадження положень Болонської декларації в українську систему освіти відбувається на фоні існуючих проблем:

- недостатнє розуміння відмінностей підготовки майбутніх педагогів за освітньо-професійними рівнями бакалавр, спеціаліст і магістр;

- загрозлива тенденція до погіршення якості вищої освіти;
- збільшення розриву зв'язків між сферою професійної підготовки майбутніх педагогів і ринком праці;

- надлишкова кількість вищих навчальних закладів [2].

Отже, на сучасному етапі реформування та модернізація світових систем освіти є об'єктивною необхідністю та реальністю, зумовленою безпрецедентним зростанням уваги до освіти, розширенням її функцій і ролі в суспільстві. Модернізація системи вищої педагогічної освіти в Україні передбачає приведення національної системи освіти у відповідність з вимогами Болонської декларації, подальший розвиток вищої та післядипломної освіти, пошук ефективних способів професійного зростання педагогів у процесі неперервної освіти. В Україні процес реформування системи вищої педагогічної освіти відбувається в умовах упровадження кредитно-модульної системи організації навчально-виховного процесу та розвитку післядипломної освіти.

Література та джерела

1. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна–Болонья–Саламанка–Прага–Берлін) / [упоряд. М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, В.Д.Шинкарук та ін.] – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В.Гнатюка, 2003. – 52 с., с. 8.
2. Впровадження Болонського процесу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : 11.10.2006 : <<http://www.osvita.org.ua/bologna/vprov/>> – Загол. з екрану. – Мова укр.
3. Семигіна Т. Професіоналізація соціальної роботи: перерваний політ? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : 05.02.2008 : <http://mlsp.gov.ua/labour/sp/document/36906/semigina_sw_final.doc> – Загол. з екрану. – Мова укр.
4. Степаненко В.В., Чорнуха Н.М. Чи потрібні Україні євростандарти освіти? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.osvita.org.ua/bologna/vprov/articles/04.html>> – Загол. з екрану. – Мова укр.
5. Le Processus de Bologne: prochaine étape, Bergen en 2005. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ec.europa.eu/education/policies/educ/bologna/bologna_fr.html> – Загол. з екрану. – Мова фр.
6. Schema national des formations sociales 2001-2005. – Paris: GNI, 2001. – 123 p.
7. Loi de modernisation sociale № 2002-73 du 17 janvier 2002. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : 28.11.2004 : <http://www.cncp.gouv.fr/contenus/supp/supp_loimoder.html> – Загол. з екрану. – Мова фр.

В статті отражені основні підходи к побудові моделі професійної підготовки майбутніх педагогів в європейських країнах: опора в процесі професійної підготовки на етику, ідеали, цінності педагогічної діяльності; наявність системи вимог до претендентів на педагогічні спеціальності; прагнення побудувати процес професійної освіти педагогів в контексті неперервного освіти.

Відкрито основні підходи к модернізації системи вищої педагогічної освіти в Україні: приведення національної системи освіти в відповідність з вимогами Болонської декларації; впровадження інноваційних технологій в систему вищої та післядипломної освіти.

Ключові слова: педагогічне освітнє, модернізація педагогічного освітнє, європейське освітнє простір, європейська інтеграція.

The basic approaches to constructing a model of future social teachers training in European countries has been described in the article: support in the process of training on ethics, ideals, values, educational activities, a system of requirements for applicants to study for pedagogical specialties, the desire to achieve unity of theoretical and practical components of education, aspirations build process of teachers training in the context of lifelong education.

The main approaches to the modernization of higher Education in Ukraine has been delivered: harmonization of the national education system in line with the requirements of the Bologna Declaration, the introduction of innovative technologies in the system of higher and postgraduate education.

Keywords: pedagogical education, upgrading of pedagogical education, European educational space, European integration.